

Uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelma -työryhmä

5. kokous

MUISTIO

28.1.2015

Kokousaika: Torstai 22.1.2015 klo 12:30 – 16.

Paikka: Ympäristöministeriö, Kasarmikatu 25, Helsinki, kokoushuone Kastelli.
Videoneuvottelumahdollisuus ympäristöministeriön virtuaalihuoneen 2 kautta.

Osallistujat: Esko Hyvärinen, ympäristöministeriö (pj.)
Iiro Ikonen, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus (videolla Turusta)
Aino Juslén, Luonnontieteellinen keskusmuseo
Eija Kemppainen, Suomen ympäristökeskus (videolla Rovaniemeltä; siht.)
Tuula Kurikka, Metsähallitus, luontopalvelut (videolla Savonlinnasta)
Inka Musta, Metsäteollisuus ry
Ville Schildt, maa- ja metsätalousministeriö
Tommi Siivonen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
Marko Svensberg, Suomen riistakeskus (siht.)
Tero Toivanen, BirdLife Suomi
Jarmo Uimonen, Suomen metsäkeskus (videolla Porista)
Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto

Asiantuntijat: Eija Ehrukainen, Infra ry
Juha Pykälä, SYKE
Terhi Rytteri, SYKE

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12:35.

2 Edellisen kokouksen (18.12.2014) muistion ja kokouksen asialistan hyväksyminen

Sovittiin, että kokouksen 18.12.2014 muistion kohdan 3 ensimmäisen kappaleen loppuun lisätään lause "... eikä valtiollekaan hankittujen lintuvesikohteiden hoito ole ollut riittävää." Kohdassa 3 korjattiin myös ilmaus: "... kosteikkoluonnon hoitoon liittyy ... kalaston poistoa" (ei kalaston elvyttämistä).

3 Rannat ja niiden lajiston turvaaminen

Terhi Rytteri (SYKE) kertoi rantojen ja niiden lajiston turvaamisesta (esitys liitteenä 1). Rehevöityminen ja siitä seuraava umpeenkasvu ovat suurimmat uhat. Todettiin, että rantalajiston turvaamiseksi elinympäristöjen hoito on oleellista. Rantalaidunnusta on edistetty mm. maatalouden ympäristötuen avulla. Tukimahdollisuudet ovat kehittyneet suotuisasti, mutta laidunnuspaine ei aina ole ollut riittävää. Usein tarvitaan lisäksi koneellista hoitoa, etenkin rantaniittyjen reuna-alueilla. Maanomistajia on tärkeää neuvoa ja ohjeistaa siitä, miten uhanalainen lajisto otetaan kohteen hoidossa huomioon. Laajoja hoidettuja rantaniittyjä on mm. Perämeren rannoilla. Rantaniittyjen ympäristötuki on nykyisin 450 € / ha. Koneellisen hoidon kustannukset vaihtelevat 400 - 1 000 € / ha. Kasvimassan, mm. leikatun ruo'on, pois kuljettaminen tai hoidon järjestäminen saariin nostaa kustannuksia. Varsinais-Suomessa on suunniteltu Interreg-hanketta, jossa on mukana rantahabitaatteja. Metsäkeskuksen tiedon mukaan Kemera-tuella toteutettuja luonnonhoitohankkeita ei ole ollut rannoilla.

Keskusteltiin rantojen käytöstä. Mainittiin myös, että erityisesti hiekkarantojen virkistyskäyttö on merkittävää ja se olisi rantakaavoissa otettava huomioon. Voimakkaasta virkistyskäytöstä johtuva liiallinen kuluminen on kuitenkin myös lajistolle haitallista. Pohdittiin keinoja, joilla rantojen hoitoa voitaisiin edistää. Nykymuotoista ympäristötukea pidettiin hyvänä ja riittävän tasoisena. Ehdotettiin erilaisia hankkeita, kansalaisten aktivoimista omaehtoiseen rantojen hoitoon viestinnän keinoin, hoitotyön verovapautta maanomistajalle ja kotitalousvähennyksen kaltaisia verovähennyksiä ("luonnonhoitovähennys"). Rantojen hoidossa tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen etenkin yksityismailla olisi tärkeää.

4 Kalliot ja niiden lajiston turvaaminen

Juha Pykälä (SYKE) kertoi kallioista ja niiden lajiston turvaamisesta (esitys liitteenä 2). Noin $\frac{3}{4}$ kallioiden uhanalaisesta lajistosta on kalkkikallioiden lajeja. Kalkkikallioiden, louhosten ja sivukivialueiden pinta-ala on pieni (arviolta 1 000 – 1 500 ha), mutta niiden merkitys uhanalaisen lajiston kannalta on merkittävä. Käytöstä poistettuja louhoksia tästä on noin 500 ha. Kallioiden vähäpuustoiset metsät jäävät yleensä metsätalouden ulkopuolelle. Normaalituottoiset jyrkänkeet sen sijaan ovat uhanalaisia, sillä metsälain mukaan tehdyt rajaukset ovat usein varjolajien kannalta liian pieniä.

Todettiin, että lajien monimuotoisuuden kannalta on tärkeää turvata käytöstä poistettuja louhoksia rajaamalla niissä esiintyvien erityisesti suojeltavien lajien esiintymiä. Varsinais-Suomen ely-keskuksesta on annettu lausuntoja, joissa pyydetään jättämään sivukivikasat maisemoimatta kalkkilajien turvaamiseksi. Kannatettiin kalkki- ja serpentiinikallioiden lisäämistä luonnonsuojelulain luontotyyppeihin. Suojelun korvauksia voi olla mahdollista maksaa mm. METSO-rahoista.

Eija Ehrukainen (Infra ry) kertoi maa-ainesten oton ja lajisuojelun yhtymäkohdista (esitys liitteenä 3). Maa-ainesten ottoalueet tulisi varata maankäytön suunnittelun yhteydessä ja selvittää kohteiden luontoarvot. Jos kohteessa on merkittäviä luontoarvoja, maa-ainesten ottoa ei sallita. Rakentaminen kohdistetaan sellaisille alueille, joilla on saatavissa rakentamiseen käytettävissä olevaa kiviainesta. Entisten soranottopaikkojen jälkihoitona edellytetään nykyisin maisemointia, joka usein tuhoaa uhanalaisten lajien kannalta tärkeät törmät ja paahdealueet.

Todettiin, että "biodiversiteettihotellit" voivat olla toimivia. Tämä tarkoittaa lajien siirtämistä toiminnan ajaksi pois soranottoalueilta ja palautusta toiminnan lopetuksen jälkeen takaisin tai uusille sopiville paikoille ja jättämistä "hotelliin". Esimerkkinä on Hyyppärän alueen "lastentarha", johon uhanalaisia lajeja on siirretty lisäämistä varten, lajit palautetaan myöhemmin kasvupaikkojensa lähiympäristöön. Malli ei kuitenkaan sovi sellaisille kalliolajeille, jotka ovat yleensä tiukasti kallioiden kivipintaan kiinnittyneitä.

Sorakuopilla on yhteys pohja- ja pienvesien suojeluun; osasta vanhoja kuoppia on tehty kosteikkoja.

Esitettiin, että maa-ainesten ottoalueiden maisemoinnista vastaaville tahoille tulisi laatia opas, johon kootaan uutta tietoa, toimivia toimintamalleja, esimerkkejä hankkeista ja sopivista menetelmistä. Alalla on paljon yksityisyrittäjiä, jotka tarvitsevat ohjausta. Ohjausta tulee kohdentaa myös maanomistajille, jotka ottavat maa-aineksia kotitarpeisiin. Kuntien rooli opastajana on suuri. Lisäksi ympäristöministeriön maa-aineiden kestävää käyttöä koskeva ohje tulisi päivittää alueiden jälkihoidon osalta niin, että lajiston suojelutarpeet tulevat kattavammin huomioiduksi. Ehdotettiin myös seminaarin järjestämistä ja muuta tiedottamista. Maa-ainesoton suunnitelmallisuuden lisäämiseksi ympäristöministeriössä tulisi selvittää mahdollisuutta merkitä kiviainesten ottoa varten sopivat kohteet (joiden luontoarvot on selvitetty) jatkossa kaavoihin.

5 Tekstiluoennosten käsittelyn tilanne

Todettiin, että työryhmän tekstejä valmistellaan aluksi osina VYVI-ryhmätyöalueella. Osioita voi kommentoida ryhmätyöalueella, jonka käytöstä saa tarvittaessa ohjeita Eija Kemppaiselta. Muotoilut täsmentyvät aikanaan, kun tekstit yhdistetään. Työryhmän raportti toimitetaan työn lopuksi kansallisen luonnon monimuotoisuuden ja kestäväen käytön seurantar ryhmän hyväksyttäväksi. Loppuraportissa korostetaan yhteisiä tavoitteita, yhteistyötä, toteuttamismahdollisuuksia ja etenkin suojelualueiden ulkopuolella tarvittavia toimia. Puheenjohtaja kannusti jäseniä testaamaan VYVI-ryhmätyöaluetta. Tarvittaessa sihteerit voivat lähettää tekstiluoennoksia kommentoitavaksi myös sähköpostitse.

Lajitiedon hallintaa käsittelevää tekstiä ovat kommentoineet Luomuksessa Aino Juslén ja Leif Schulman sekä Metsähallituksessa Tuula Kurikka. Tekstiluoennos on lähetetty SYKEen Eliölajitietokannan kehittämistarpeita kokoavien henkilöiden käyttöön tausta-aineistoksi. Tekstiä voi kommentoida edelleen, mutta se täsmenee myöhemmin keväällä, kun keskustelut Eliölajitietokannan, Metsähallituksen LajiGIS:in ja lajitietokeskuksen työnjaosta edistyvät.

Vapaaehtoistyötä sekä lintuvesiä ja kosteikkoja käsittelevät tekstiluoennokset ovat puheenjohtajalla muokattavina. Marja Ruohonen-Lehto toimittaa sihteeille lähiaikoina tekstiä geenivarojen suojelusta. Sen pohjalta kootaan lyhyt tekstiosio uhanalaisten lajien geenivarojen suojelusta.

6 Seminaarin suunnittelu

Työryhmän seminaari pidetään SYKEen auditoriossa maaliskuussa. Ajankohdaksi suunniteltu tiistai 24.3.2015 osoittautui huonoksi, sillä samana päivänä on ennallistamiseen liittyvä Elite-seminaari Tieteiden talossa. Tämän vuoksi päivämäärä pyritään muuttamaan. Puheenjohtaja ja sihteerit laativat ympäristöhallinnon koulutusohjelmaan alustavan ohjelman, jota kierrätetään työryhmässä sähköpostitse. Lyhyitä kommenttipuheenvuoroja pyydetään teollisuudelta, ympäristöjärjestöiltä, tutkijoilta, hallinnolta, luonnon käyttäjiltä ja maanomistajilta. Esimerkkejä hyvistä hankkeista otetaan esille. Seminaariin kutsutaan laajasti sidosryhmiä, se pidetään osallistavana, keskustelevana ja mahdollisimman monen jäsenen toivotaan osallistuvan.

Sihteerin huomautus kokouksen jälkeen: seminaari siirrettiin keskiviikkoon 25.3.

7 Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

8 Seuraavat kokoukset ja niiden aiheet

Todettiin, että metsälajien käsittely, joka oli sovittu helmikuulle, siirretään maaliskuun kokoukseen, jotta kokous ehditään valmistella paremmin. Metsäkokoukseen pyydetään Pekka Punttila (SYKE; energiapuun korjuun vaikutukset metsälajistoon) ja Juha Siitonen (LUKE; palautetta METSO-ohjelman vaikuttavuudesta ja yleisemmin metsälajiston tilasta, kehityksestä ja tarvittavista toimenpiteistä). Ehdotettiin metsäsertifiointin ja kytkeytyneisyyden käsittelyä ja METSO-kokonaisuuden esittelyä kokouksessa. Myös lajitiedon hallinta ja saatavuus metsätoimijoiden käyttöön tulee ottaa esille.

Helmikuun kokouksessa käsitellään perinne- ja maatalousympäristöjä sekä uusympäristöjä lajinäkökulmasta. Lisäksi käsittelyyn otetaan sisävedet. Ehdotettiin alustavasti, että kokoukseen pyydetään LUKEsta kalatutkija Lauri Urho, ympäristöministeriön vesipuolen asiantuntija ja Metsähallituksesta sisävesien asiantuntija Jari Ilmonen. Sihteerit ja puheenjohtaja valmistelevat kokousta ja mieltivät kutsuttavia asiantuntijoita edelleen.

Sovitut seuraavat kokoukset:

- **Torstai 12.2.2015 klo 9:30 – 16 Kastelli ja virtuaalihuone 2: Perinne- ja maatalousympäristöjen, uusympäristöjen ja vesien uhanalaisten lajien turvaaminen.**

- **Torstai 26.3.2015 klo 9:30 – 16 Kastelli ja virtuaalihuone 2: Metsälajien turvaaminen, palaute seminaarista, Red List Index (Aino Juslén).**

9 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:50.

Rovaniemi ja Helsinki, 28.1.2015

Eija Kemppainen ja Marko Svensberg

Jakelu: Jäsenet ja varajäsenet
Eija Ehrukainen
Juha Pykälä
Terhi Rytteri

Liitteet:

1. Itämeren rantaluonto: ruovikot lisääntyvät, hiekkarannat ja niityt uhattuina
2. Kalliot ja niiden lajiston turvaaminen
3. Maa-ainesten oton ja lajiensuojelun yhtymäkohdat – ristiriitaa vai mahdollisuuksia